

Yttrande angående den statliga utredningen SOU 2016:78 ”Ordning och reda i välfärden”

Det har länge riktats en befogad kritik mot privatiseringar och kommersiella intressen i välfärden. De senaste åren har verkligheten – i form av skandaler med underbemanning och vanvård, segregation i skolan och skyhöga vinstuttag – dock hunnit ikapp även andra aktörer. Allt fler har på senare tid anslutit sig – i alla fall i retoriken – till kritiken. Inom fackföreningsrörelsen och bland anställda, brukare och allmänhet har allt fler närmat sig en kritisk inställning. Hela 80 % av befolkningen vill att vinsterna inom skattefinansierad välfärd ska återinvesteras i verksamheten istället för att delas ut till ägarna (Famna-Novus, februari 2012) samma resultat återfinns även i fler mätningar (Sifo, november 2016). Det finns flera problem med att mer och mer förvandla den offentliga välfärden till en marknad som vilken som helst. Problemfaktorer med att låta privata aktörer härja fritt inom sjukvården är bland annat följande:

1. Ineffektiv användning av skattemedel
2. Vinstsyftets styrande effekter på verksamhetens innehåll
3. Minskad kontinuitet
4. Minskad insyn då offentlighetsprincipen slås ut
5. Den offentliga vården dräneras på ekonomiska och personella resurser

Vi menar att den statliga utredningen är långt ifrån fulländad men det är ett steg i rätt riktning. Det är viktigt att komma ihåg att flera andra branscher hade jublat över att få de förutsättningar som de privata företagen föreslås få i utredningen. Den vinst som tillåts tas ut är fortfarande betydande samtidigt som verksamheten är i princip riskfri. De ekonomiska förutsättningarna är det inte många andra branscher som har.

På sikt måste de vinstdrivande aktörerna bort från den svenska välfärden. Men till dess är följande punkter avgörande för att i framtiden trygga en effektiv och jämlik vård.

- Personaltäthet, personalkostnader och andra kvalitetsrelaterade kostnader ska regleras så att de inte ska kunna vara väsentligt lägre i privata verksamheter än i motsvarande kommunala.
- Krav på långsiktighet för att få äga välfärdsföretag.
- För att ny välfärdsverksamhet ska kunna starta måste det finnas tillräckligt med underlag i form av exempelvis vårdtagare. Lagen om valfrihet skall inte vara obligatorisk och bör dessutom förändras så att fri etablering inte längre är möjlig.
- Kommuner och landsting avgör om upphandlingar och valfrihetssystem ska riktas till enbart non profit-aktörer.
- Vid ägarbyte prövas tillståndet på nytt.
- Ersättningssystemen ska ses över så de ersätter de reella behov och kostnader som finns för elever/patienter.

- Det ska inte vara tillåtet med skatteplanering via internlån osv.
- En etisk kod ska tas fram mellan utförare, finansiärer och fackförbund.
- Privata välfärdsföretag ska omfattas av offentlighetsprincip och meddelarfrihet.
- Kommuner och regioner ska kompenseras för att de har ansvaret för människors välfärdstjänster även när kommunen inte är utförare.
- Sjukhus ska inte få säljas ut.
- Kollektivavtalsvillkor skall vara de lägsta grundvillkoren.
- Vården skall vara anslagsfinansierad och baseras på förutbestämda kriterier för att inte snedbalansering och trixande med prestationsersättningar skall råda.

Avslutningsvis ser vi positivt på att en första utredning nu är genomförd. Samtidigt beklagar vi den massiva mobilisering av lobbyism som de privata vårdbolagen nu utsätter statens utredning och de offentliga aktörerna för. Det är genomskinligt och skamligt.